

*Лисодед О.В.,
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРО АРЕШТ ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Арешт як вид кримінального покарання вперше з'явився в Кримінальному кодексі України (далі - КК) 2001 р. Він був заявлений як новий вид покарання, альтернативний кримінальному покаранню у виді позбавлення волі і як покарання, яке стане своєрідною «шоковою терапією» для засуджених.

Надалі Законом України від 11 липня 2001 р. № 2636-III [1] було визначено, що установами для виконання покарання у виді арешту є арештні дома та встановлено правовий статус засуджених до арешту. За початковою редакцією глави 17 ВТК України, засудженим до арешту заборонялося придбання продуктів харчування і предметів першої потреби; побачення з родичами, за винятком захисників; одержання грошових переказів, а також посилок (передач) і бандеролей, за винятком посилок (передач), що містили предмети одягу за сезоном; не дозволялись телефонні розмови, окрім близьких родичів за виняткових обставин; їм надавалась прогулянка тривалістю до однієї години, а неповнолітнім – до двох годин. Вони тримались в умовах ізоляції в приміщеннях камерного типу, не залучались до праці, окрім робіт з господарського обслуговування без оплати їхньої праці. Тобто порядок відбування арешту був більш суворий, ніж навіть відбування покарання у виді позбавлення волі у колоніях максимального рівня безпеки.

Такий порядок виконання арешту був перенесений і в КВК України, але вже з дозволом витрачання щомісячно для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби коштів у сумі до сімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати. Надалі перелік прав засуджених до арешту був дуже розширений: Законом України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII [2] засудженим до арешту було дозволено отримувати посилки (передачі) і бандеролі без обмеження їх кількості, отримувати грошові перекази; одержувати і відправляти листи та телеграми без обмеження їх кількості; Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII [3] засудженим до арешту було дозволено витрачати гроші із своїх особових рахунків без обмеження їх обсягу для придбання продуктів харчування, одягу, взуття, літератури, письмового приладдя та предметів першої потреби; одержувати один раз на місяць короткострокове побачення, а неповнолітнім засудженим – короткострокові побачення без обмеження їх кількості.

Законом України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII у новій редакції ч. 2 ст. 51 КВК України було також визначено, що на засуджених до арешту поширюються права, обов'язки, заборони і обмеження, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. З огляду на права, додатково – газети, журнали, книги, радіо, телевізор, мобільний телефон та Інтернет. Таким чином, арешт став не «шоковою терапією» для засуджених і не окремим видом кримінального покарання, а привілейованим короточасним позбавленням волі [4, с. 231,232].

Враховуючи те, що на момент введення арешту як виду кримінального по-

карання арештних домів в Україні не було, відповідно до Інструкції про організацію виконання покарання у виді арешту в установах кримінально-виконавчої системи [5], особи, засуджені до арешту, тимчасово, до створення арештних домів, почали відбувати покарання у слідчих ізоляторах за місцем проживання. Надалі були створені, але тільки на папері, арештні доми при слідчих ізоляторах [6], потім додатково ще й арештні доми при виправних колоніях [7], але по суті – це окремі камери на території цих установ, і порядок та умови відбування в них арешту досить схожі на відбування покарання у виді позбавлення волі у тюрмі. За 20 років застосування арешту як виду кримінального покарання жодного арештного дому в Україні побудовано не було.

У Міністерстві юстиції України, до видання якого 2016 р. все ж таки було передано кримінально-виконавчу систему, у зв'язку з ліквідацією Державної пенітенціарної служби України, врешті-решт теж зрозуміли, що «арешт та позбавлення волі є ідентичними покараннями, специфіку арешту, що відмежовує його від позбавлення волі, втрачено із прийняттям законів щодо розширення прав засуджених, а практика поєднання в одному закладі установи виконання покарань та арештного дому суперечить логіці виконання покарань і є організаційно не вивіреним» [8]. У зв'язку з цим, Міністерством юстиції був розроблений законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності», яким передбачається запровадити новий вид кримінального покарання – пробаційний нагляд, а арешт, крім арешту для військовослужбовців, як вид кримінального покарання скасувати.

З високим ступенем імовірності можна прогнозувати, що даний законопроект буде пролобіюваний Міністерством юстиції України і прийнятий раніше, ніж новий КК України, адже ним передбачається скасувати і такий вид кримінального покарання, як обмеження волі, а надалі розпродати майно виправних центрів, в яких зараз виконується цей вид кримінального покарання. І перші кроки в цьому напрямі вже зроблено – Міністерство юстиції України разом з Фондом державного майна виставило на продаж майно державної установи «Ірпінський виправний центр (№ 132)» (сmt Коцюбинське Київської обл.).

Робоча група з розробки проекту нового КК України пропонує все ж таки залишити арешт у якості кримінального покарання за проступки (ст. 3.1.2) на строк від 15 днів до 3 місяців (ст. 3.1.10). З огляду на вищевикладене, пропонується врахувати недоліки і від арешту як виду кримінального покарання відмовитися вже зараз – на стадії розробки проекту КК України, а в проекті закріпити такі положення: 1) ув'язнення поділяється на короткострокове ув'язнення, ув'язнення на певний строк і довічне ув'язнення і 2) короткострокове ув'язнення призначається за вчинення проступку, ув'язнення на певний строк і довічне ув'язнення призначається за вчинення злочину. Це буде логічно і послідовно, а також вирішить у майбутньому проблеми з установами для відбування арешту.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Виправно-трудоного кодексу України: Закон України від 11.07.2001 р. № 2636-III. Офіційний вісник України. 2001. № 33. Ст. 1523.
2. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 37. Ст. 980.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ви-

конання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII. Офіційний вісник України. 2016. № 80. Ст. 2666.

4. Лисодєд О. В. Новий закон уніс нові корективи у правовий статус засуджених (коментар до Закону України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII). Право і суспільство. 2017. № 1. Ч. 1. С. 229-235.

5. Інструкція про організацію виконання покарання у виді арешту в установах кримінально-виконавчої системи: затв. наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 31.08.2001 р. № 158. Офіційний вісник України. 2001. № 39. Ст. 1780.

6. Перелік установ кримінально-виконавчої системи, які виконують покарання у виді арешту, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі. Київ, 2003. 27 с.

7. Про затвердження переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 15.02.2017 р. № 406/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0406323-17#n10> (дата звернення: 07.04.2021).

8. Денис Малуська бажає, щоб всі засуджені мали план відбування покарання, та розширює застосування застави та пробації. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/188207-denis-malyuska-bazhaye-schob-vsi-zasudzheni-mali-plan-vidbuvannya-pokarannya-ta-rozshiryaє-zastosuvannya-zastavi-ta-probatsiyi> (дата звернення: 07.04.2021).

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

РОБОЧА ГРУПА З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

КОНСУЛЬТАТИВНА МІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В УКРАЇНІ

**ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ
НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

Матеріали міжнародної наукової конференції

(м. Харків, 7 квітня 2021 року)

Харків
«Право»
2021

УДК 343.2/7(477)(062.13)
П78

Редакційна колегія:
*Ю. В. Баулін (головний редактор),
Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневська*

Проблеми впровадження нового Кримінального кодексу в правову П78 систему України : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 7 квіт. 2021 р.) / редкол.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневська ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Робоча група з питань розвитку кримін. права Коміс. з питань прав. реформи, Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права», Консульта. місія Європейського Союзу в Україні. – Харків : Право, 2021. – 172 с.
ISBN 978-966-998-237-7

- © Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021
- © Робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, 2021
- © Громадська організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права», 2021
- © Консультативна місія Європейського Союзу в Україні, 2021
- © Видавництво «Право», оформлення, 2021

ISBN 978-966-998-237-7